

FEMINISTISKT VETENSKAPANDE OCH KOLLEKTIV KRAFT

Några av vetenskapens eviga stridbara frågor handlar om vad vi som vetenskapare kan veta, och hur vi kan veta att vi vet. De rör ontologi och epistemologi, det vill säga hur olika vetenskapsfilosofiska utgångspunkter möjliggör och omöjliggör frågeställningar och undersökningsmetodologier. Det här numret av TGV synliggör olika vetenskaps-teoretiska positioneringar och metodologier på ett särskilt spännande sätt.

Numret är ett mosaiknummer. Det kretsar inte kring något specifikt tema utan visar på en del av spännvidden inom samtida genusvetenskaplig forskning. Ändå finns det, menar vi, förenande drag i artiklarna. De kretsar explicit och implicit kring frågor om hur forskaren kan och bör förhålla sig till det som beforskas, och vilka frågor som är möjliga att ställa. Artiklarna berättar om närhet och distans. Hur nära kan forskaren komma utan att göra avkall på etiska krav? Hur nära måste forskaren komma för att skapa ny kunskap? Som forskare kan empati plötsligt bli något problematiskt, något som det finns ”för mycket” eller ”för lite” av. I mötet med andra människors handlingar kan forskaren samtidigt undersöka, utmana och återskapa den Andre. Den Andres groteska handlingar manar oss att hålla distans, medan det vi känner igen och sympatiserar med drar oss nära. I spänningen mellan distans och närhet arbetar

forskaren med att utmana, men riskerar också att omskapa, fastställda, statiska och etablerade kontexter.

Artiklarna handlar om behovet av att hitta och använda ett vetenskapligt språk som skapar förståelse mellan forskare och forskningsobjekt, och som gör människor rättvisa när forskningen tillgängliggörs. Det handlar om att trotsa och utmana forskningens tolkningsföreträde och att skapa ett vetenskapligt språk som inte reproducerar patriarkala strukturer, heteronormativa privilegier, funktionsnormativitet, rasism och andra maktordningar. Samtliga publicerade manus i detta nummer handlar om makt och situerad makt, om överordning och underordning, och om (o)möjligheter att simultant hantera multipla maktordningar: de handlar om frigörelse och kunskapsproduktion och om feministiska vägar ut.

För det här numret valde redaktionen att gå ut med ett öppet call. Vi välkomnade alla forskningsteman och alla författare. Bara tidsgränser och den vanliga dubbeltonen anonyma och oberoende kollegiala granskningen utgjorde ramar. Förhoppningen var att å ena sidan kanske komma bort från vad Anna Rådström (detta nummer) kallar ”inbjudningspolitik” och bredda TGV:s innehåll, och å andra sidan att ta temperaturen på det svenska tvärvetenskapliga genusforskarområdet: genom att lansera

ett öppet call där temat inte på förhand bestämts av tidskriften hoppades vi på artiklar som skulle reflektera vad genusforskare forskar och skriver om idag.

Med ett par centrala ord hämtade från var och en av de åtta texterna handlar detta nummer om kvinnomisshandlare och maskulinitet, feministisk konst, bakslag och feministisk kontext, normativiteter och hiv-narrativ, poesi och aktionsforskning, moderskap och hälsa, kunskapsproduktion och feminism, och – avslutningsvis – förändringspotential och global solidaritet.

Sex av de åtta texterna är traditionella artiklar, en text är ett Frispel och den åttonde texten är en krönika från Sveriges Genusforskarförbund. I numrets första artikel, "Kvinnomisshandlaren och maskulinitetens monstruösa framtid" problematiserar Lucas Gottzén mäns våld mot kvinnor. Detta beskrivs ofta som något extraordinärt och atypiskt, särskilt utifrån den svenska jämställdhetsdiskursens perspektiv. "Kvinnomisshandlaren" konstrueras som den Andre. På så sätt upprättas ett mentalt avstånd till våldet som något vardagligt och ordinärt. Gottzén identifierar och tar fasta på gapet mellan våldets ontologi och våldets epistemologi. Han använder figurationen den monstruösa kvinnomisshandlaren och visar på dess inneboende potential att omvandla såväl struktur och identitet till något både välbekant och främmande, något som kan "destabilisera oss själva, osäkra vårt själv". Den tankemässiga och fysiska handlingen att bemöta monstret skapar nya möjligheter, menar Gottzén, och för detta behöver vi kvinnomisshandlaren

"eftersom maskulinitetens enda framtid är monstruös" (Gottzén, detta nummer).

Läsningen av monster och konstruerandet av den Andre för ofrivilligt tankarna till den freakshow som Anna Rådström beskriver att Sarah Baartman utsattes för i början av 1800-talet. Sydafrikanska Baartman fördes då till London där hon visades upp som "Hottentott Venus" för nyfikna åskådare. När protesterna mot behandlingen av Baartman som ett freak, ett monster, blev för omfattande skickades hon till ett laboratorium i Paris för att istället studeras av vetenskapsmän. När performanceartisten Tracey Rose tillsammans med ett 60-tal kvinnor deltar i invigningsutställningen *Global Feminisms* i New York 2007 gjorde hon det med verket "Venus Baartman". Rose presenterade sin konst och kommenterade utställningen i en performance benämnd "The Cunt Show" - Fittshowen. Med utgångspunkt i dessa verk och konstfeministiska sammanhang undersöker Rådström i artikeln "Konstnären säger hon är konstnär" en uppsättning frågor och sammanhang som aktualiseras i brytpunkten mellan det etablerade och det provocerande; definitioners göranden, inkluderings- och exkluderingsprocesser, essentialism och västerländsk konstfeministisk historia. Med ett intersektionellt grepp problematiserar hon konstfeminismens strävan efter inkludering, och visar hur inbjudningspolitiken också utesluter, segregerar och tystar ner. I det sammanhang som undersöks blir den globala feminismen, den globala systerrörelsen, i det närmaste vit och medelklassig.

Samma avsaknad av annat än vit medelklassighet återkommer i Daniel Nyströms

artikel ”Ett svenskt bakslag. Konstruktio- nen av kontext och nation i mottagandet av Susan Faludis *Backlash*”. Nyström använder intersektionalitet som en teoretisk ingång för att studera de kontexter som skapades genom diskussionerna av Susan Faludis bok. Fanns det ett bakslag mot kvinnorna även i Sverige? Nyström undersöker på vilka sätt *Backlash* ansågs ha relevans för förståelsen av svenska förhållanden och vilka kontexter som lyftes fram och betonades som tecken på bakslag. Han ser överlappningar mellan intersektionalitet och kontext: båda begreppen syftar till att förstå fenomen utifrån en mångfald av perspektiv. För att använda kontext är en grundförståelse att inga företeelser uppstår i ett vakuum; företeelser är resultatet av en mängd olika sammanhang. De är förankrade i och beroende av tid, plats, institutioner och strukturer. Nyström förstår kontext som något som konstrueras aktivt genom att vissa sammanhang framhålls framför andra. Beskrivningar är aldrig neutrala, de är konstruktioner som säger något om vad som betraktas som viktigt att förmedla.

Nyström demonstrerar att för att förstå och tolka diskussionen av Susan Faludis *Backlash* är ett intersektionellt förhållningssätt inte bara önskvärt, utan nödvändigt. Intersektionell nödvändighet demonstreras även i Desirée Ljungcrantz artikel ”Skam, stolthet och respekt. Nyanser, känslor och queera mellanrum i berättelser om att ha hiv”. I Gottzés artikel om ”kvinnomiss-handlaren” som monster, framträder en klibbighet som innebär att känslor fästs på kroppar; individer beskrivs som hatade, avskyvärda och smutsiga. Precis så

stigmatiserande beskriver Andreas och Luke, i Ljungcrantz studie, att det är att leva med hiv: ”Det är väldigt många, i alla fall i bögvärlden som betraktar hivpositiva som lite andra klassens medborgare. Att man är liksom smutsig” säger Luke. Andreas alter-ego ”Hiv-Stina” uttrycker smutsigheten med avsky och förakt: ”Tro inte att du är något [...] Du är fortfarande smutsig och äcklig [...] en äcklig hiv-smittad” (Ljungcrantz, detta nummer). Ljungcrantz visar hur hiv-narrativ innehåller skam och känslor av melankoli och ensamhet. Men hon hittar även känslor av stolthet och njutning, och också drömmar om bot. Hon följer kletigheten och klibbigheten och spårar värdeladdade ord, känslor och tillfällen där hiv konkretiseras och blir påtagligt, i situationer där sjukdomen måste konfronteras. I dessa både positiva och negativa erfarenheter ser Ljungcrantz en queer potential framträda.

Ljungcrantz arbetar aktivt med relationen mellan ett empatiskt och samtidigt vetenskapligt kritiskt förhållningssätt till människorna som ingår i hennes studie. Hon skriver om gap och gränser och gränsdragningar som skaver. De vetenskapliga gränserna skaver även för Cecilia Nahnfeldt som i artikeln ”Motstånd och poetiska fragment” vill flytta på dem och identifiera det som inte riktigt får plats, det som hamnar i gapet emellan: ”Jag minns att jag tänkte att det borde öppnas en sida mitt i skarven i anteckningshäftet. En tredje sida. I skarven finns det ingen plats”, skriver Nahnfeldt i sina fältanteckningar efter en dag av deltagandeforskning. Den vetenskapliga språkformen är inte tillräcklig,

den är begränsande: ”Jag uppfattade att mina ord reducerade andra”, skriver hon. Nahnfeldt försöker tänja på reglerna och öppna upp redovisningsmetoderna som verkar begränsande i steget från observation till text. Frustrationen över de fruktlösa försöken att hitta ord för att synliggöra det hon uppfattade som forskare, blir en startpunkt för utvecklingen av en metod som tar hänsyn till språkets funktion, relationen mellan språkgenrer och interaktiv metod, och som använder sig av poetiska textfragment för att skapa dialog med och mellan informanter i forskningsprojektet. Resultat av detta presenteras i artikeln ”Motstånd och poetiska fragment. En aktionsforskningsstudie om kunskaper och migration”.

I numrets avslutande artikel, ”Det oändliga moderskapet”, analyserar Åsa-Maja Augustsson och Lisa Harryson hur könade föreställningar och förväntningar är relaterade till upplevelser av föräldradighet, hälsa och ohälsa bland mödrar och fäder. Detta görs genom en kombination av läkarens och sociologens perspektiv. I materialet är vi tillbaka i heterosexuella parrelationer och konsekvenserna av deras förhandlingar om uttaget av föräldradighet. Genom intervjuer och en kvalitativ innehållsanalys problematiserar Augustsson och Harryson föräldrars motiv bakom fördelningen av föräldradigheten och fördelningens betydelse för mödrars och faders upplevelse av hälsa. Författarna visar hur könade föreställningar skapas och återskapas i relation till förväntningar och föräldradighet, och inte minst: dess betydelse för upplevelsen av hälsa.

Allt sedan Eva Moberg myntade

begreppet jämställdhet för drygt 50 år sedan har denna fråga diskuterats politiskt. Den har utgjort en rättvisefråga som handlat om inkludering. I relation till män som fäder har den ofta formulerats som ett erbjudande, en inbjudan, något möjligt att välja, och välja bort. Denna tendens synliggörs i Augustssons och Harrysons artikel. Jämställdhetspolitiken har konstruerat ”fäder” som goda, något som Gottzén menar skapar problem för Andra män. Trots jämställdhetspolitikens inkluderande ambition, har den alltså, som norm, skapat över- och underordning, inne- och uteslutning. Detta har också satt sina spår i forskares arbetsvillkor och hälsa, vilket Tanja Joelsson diskuterar i Frispel. Trots att feministisk forskning strävar mot emancipation ”fastnar jag i karriärstegar, rankningar, citeringar, stress över att inte veta ifall jag kan försörja mig själv, eller min familj, nästa år”, skriver Joelsson. Den feministiska vägen ut ur detta kan bara skapas kollektivt, menar hon, genom att förstå att vi är kroppar-i-kontexter, inte kroppar i singular. De genusvetenskapliga kropparna, pekar Paulina de los Reyes på i krönikan från Sveriges genusforskarförbund, har i forskarsamhället haft två ben. Så ser inte framtiden ut, menar hon. En livaktig genusforskning utmanar förgivet tagna gränser mellan ämnesdiscipliner, mellan forskning och aktivism: den leds av feminismens kollektiva kraft.

Sofia Strid och Magnus Åberg